

А. Харківська

м. Харків

МОДЕЛЮВАННЯ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ПЕДАГОГІЧНОГО ВНЗ

Анотація. У статті обґрунтовано необхідність моделювання системи управління інноваційним розвитком педагогічного ВНЗ, що враховує інтеграції внутрішнього та зовнішнього середовищ ВНЗ.

Автор наголошує на тому, що моделювання системи управління інноваційним розвитком педагогічного ВНЗ здійснюється на засадах синергетичного, системного, стратегічного та процесного підходів, тому забезпечує побудову моделі системи управління інноваційним розвитком педагогічного ВНЗ як цілісної прогностичної системи.

Ключові слова: інноваційний розвиток, моделювання, педагогічний ВНЗ, управління.

А. Харьковская

МОДЕЛИРОВАНИЯ УПРАВЛЕНИЯ ИННОВАЦИОННЫМ РАЗВИТИЕМ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ВУЗА

Аннотация. В статье обоснована необходимость моделирования системы управления инновационным развитием педагогического вуза, которая учитывает интеграции внутренней и внешней сред вуза.

Автор акцентирует внимание, что моделирование системы управления инновационным развитием педагогического вуза осуществляется на основе синергетического, системного, стратегического и процессного подходов, поэтому обеспечивает построение модели системы управления инновационным развитием педагогического вуза как целостной прогностической системы.

Ключевые слова: інноваційне розвиток, моделювання, педагогічний вуз, управління.

A. Kharkivska

MODELING INNOVATION DEVELOPMENT OF PEDAGOGICAL UNIVERSITY

Annotation. In the article the necessity of modeling the system innovation development of pedagogical University, which allows for the integration of internal and external environment of the university.

The author emphasizes that the modeling of innovation development of pedagogical University is based on the synergy, systematic, strategic and process approaches, so to build the final model of innovation development of pedagogical University as an integrated forecasting system.

Keywords: innovation development, modeling, pedagogical University management.

Постановка проблеми. Провідними принципами інноваційного шляху розвитку вищої освіти в нормативних державних документах визначено такі, як: гуманізація, гуманітаризація, фундаменталізація, демократизація, варіативність, міжнародна інтеграція та інноваційний менеджмент, покликані забезпечити її конкурентність у європейському та світовому просторі, виховання майбутніх фахівців, здатних навчатися впродовж життя й мобільних на ринку праці. Але чим інтенсивнішими є інноваційні перетворення, чим більшу частину освітньої системи ВНЗ вони охоплюють, тим складніше забезпечити ефективність здійснюваних перетворень, що викликає необхідність розробки спеціальної системи управління інноваційним розвитком (UIP) навчального закладу.

Сьогодні напрацьовано засоби для вирішення багатьох завдань, що постають перед адміністрацією при управлінні інноваційним розвитком ВНЗ, проте досвід сьогодення свідчить, що керівництву педагогічного ВНЗ III–

IV рівня акредитації не достатньо лише знань про ці засоби і вміння їх застосовувати. Педагогічний ВНЗ III–IV рівня акредитації як об'єкт управління істотно відрізняється не тільки від виробництва, а й від школи. Відмінності об'єктів управління не можуть не відбиватися на змісті і методах вирішення управлінських завдань, тому для того, щоб удосконалювати існуючі системи управління інноваційним розвитком педагогічного ВНЗ, потрібна відповідна наукова база.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останнє десятиліття зростає кількість досліджень вітчизняних та зарубіжних авторів із проблем розвитку педагогічної освіти (В. В. Анісімов, В. П. Андрущенко, В. П. Бех, В. А. Болотов, В. І. Бондар, В. А. Бордовський, Г. А. Бордовський, А. А. Вербицький, С. А. Гончаров, В. П. Горленко, І. С. Григор'єв, Л. І. Даниленко, В. І. Данильчук, І. М. Дичківська, В. В. Докучаєва, В. А. Візників, Є. І. Ісаєв, М. Н. Костикова, В. А. Кузнєцова, В. М. Лопаткін, В. Л. Матросов, Л. І. Міщенко, В. К. Невле, А. І. Панарін, А. І. Піскунов, О. В. Плахотник, Н. Є. Сєдова, Н. К. Сергєєв, В. А. Сластьонін, І. Ф. Харламов, Є. Н. Шиянов та ін.).

Вивчення психолого-педагогічної літератури й нормативних документів показало, що сучасні уявлення про моделювання інноваційного розвитку залежать від комплексного представлення її змісту. Такі науковці, як А. Верхола, Б. Койшибаєв, Л. Кудрявцев, Л. Растригін, П. Сікорський як параметри для побудови моделі виділяють цілі й завдання навчання фахівця у ВНЗ, пізнавальні можливості студентів; В. Беспалько, М. Ерецький, О. Пехота, О. Пометун, Г. Селевко, Д. Чернілевський – діагностично задані цілі; Б. Бархаєв, С. Максименко, Е. Носенко – дидактичну готовність суб'єктів навчальної діяльності тощо.

Аналіз наукових праць Т. Акбашева, Т. Алексеєнка, І. Ільясова, Н. Галатенко, М. Кларіна, В. Краєвського, В. Леднева, А. Лейбовича, С. Смирнова, Р. Шеннон дав підстави дійти висновку, що існує широкий набір параметрів, якими, зокрема, послуговувалися різні автори при моделюванні,

але для моделювання управління інноваційним розвитком педагогічного ВНЗ необхідно їх уточнити.

Мета статті – обґрунтувати необхідність моделювання системи управління інноваційним розвитком педагогічного ВНЗ, що враховує інтеграції внутрішнього та зовнішнього середовищ ВНЗ.

Виклад основного матеріалу. Моделювання управління інноваційним розвитком (УІР) педагогічного ВНЗ III–IV рівня акредитації передбачає запровадження інноваційних принципів, функцій, методів, технологій, організаційної структури управління.

В. М. Кларін зазначає, що існують два головні засоби опанування нового – у процесі практичної діяльності й у процесі моделювання. Найбільш ефективним засобом він вважає саме моделювання, оскільки саме під час моделювання виникає можливість передбачити найменш передбачувану, найменш вибудовану соціально-психологічну сторону навчання [2].

Модель, відповідно до теми дослідження, має реалізовувати визначені цілі. Цілі управління – це результат досліджень і передбачень, початковий варіант рішення, в якому потрібно враховувати можливості системи. Вони мають відповідати таким вимогам:

- прагматичність, орієнтація на високий результат (а не на процес), тобто, в цілях має існувати стимулюючий фактор, що спонукає виконавців докладати додаткових зусиль і використовувати весь виробничий потенціал установи.

- наукова обґрунтованість, інноваційність, погодженість, досяжність – це означає, що в цілях мають бути враховані об'єктивні закони розвитку зовнішнього та внутрішнього середовища та об'єкта управління, що слід розглядати у взаємозв'язку та взаємодії.

А також цілі мають бути представлені кількісно або якісно для виміру ступеня її досягнення, що дуже важливо під час формування планових документів, стандартів дій або робіт, нормативів тощо [5, с. 137].

Цілі управління відображаються в змісті вищої педагогічної освіти, або в УІР педагогічного ВНЗ, або вимагають розробку та реалізації

інноваційних проєктів. Реалізація цілей другої та третьої груп фактично приводить до створення нових систем.

Систему УІР педагогічного ВНЗ значною мірою визначають керівники та працівники ВНЗ, які є носіями соціального досвіду. Створення програми ІР є першим кроком, без якого неможливі зміни в навчальному процесі. Наступний крок – реалізація розробленої моделі – вимагає кропіткої масштабної роботи з формування в педагогів ВНЗ нового соціального досвіду. Межі системи, яка моделюється, залежать від аналізу внутрішнього та зовнішнього середовищ та дослідницьких завдань, на реалізацію яких спрямований науковий пошук. Певною мірою модель є аналогом досліджуваної системи, вона матеріалізує уявлення дослідника [6].

У дослідженні неможливо розробити остаточну модель, що повністю відображає всі особливості системи, але метою дослідника має бути створення адекватної системи УІР педагогічного ВНЗ.

Проблему використання моделей у педагогіці розглянуто в працях Д. Брунера, П. Я. Гальперина, В. В. Давидова, Н. В. Салміної, Г. П. Щедровицького. Вони зазначають, що моделі виконують ілюстративну, пояснювальну, гносеологічну, прогностичну функції. Н.В. Салміна вважає, що моделювання пов'язане не тільки з відбитком зовнішніх властивостей об'єктів та явищ, а й з побудовою ідеалізованих об'єктів, з відкриттям нового [3, с. 105].

Аналіз вітчизняної й зарубіжної літератури (А. Г. Братко, Н. О. Власенко, А. В. Дахин, В. В. Докучаєва, О. В. Пирогова, В. А. Штофф та ін.) та здобутків управлінської практики доводить, що суть поняття «педагогічне моделювання» розкривається як відображення характеристик існуючої педагогічної системи в спеціально створеному об'єкті, що є педагогічною (управлінською) моделлю. У випадках, коли створюються моделі педагогічних об'єктів, які ще не існують, але розробляються з метою впровадження в практику діяльності вищого навчального закладу, моделювання розглядається як етап педагогічного проєктування, а така модель – як прогностична.

З точки зору Г. П. Щедровицького, описати певний об'єкт або явище системно – це: 1) представити його як процес (або сукупність процесів); 2) як функціонуючу структуру або структуру функцій; 3) представити його як організованість матеріалу – його морфологію, що фіксує сліди процесів та функціональних структур, та як субстрат [7].

Освітні системи є прикладом складно організованих систем. За своєю формою освітні системи є соціальними та відкритими, між ними та зовнішнім світом відбувається обмін людьми та інформацією. За способом функціонування їх можна віднести до динамічних систем, у зв'язку з тим, що вони функціонують в умовах постійної зміни чинників зовнішнього середовища.

За своєю суттю освітні системи можна віднести до цілеспрямованих та таких, що розвиваються. Як зазначає В. А. Якунін головна відмінність усіх цілеспрямованих систем, і педагогічних у тому числі, від усіх інших полягає в тому, що вони за своєю природою багатофункціональні. Завдяки варіативності своїх дій та отриманих результатів освітні системи здобувають певну незалежність від зовнішнього середовища та оточення [8, с. 15].

П. К. Анохін пропонує розглядати як упорядковуючий та системоутворюючий фактор будь-якої системи корисний результат, зміст та параметри якого формуються спочатку системою або визначаються нею ззовні у вигляді певної моделі або мети [8, с. 17].

Наведені положення дозволили підтвердити можливість запропонованої моделі системи УІР педагогічного ВНЗ виконувати такі функції, як, слугувати основою для оцінювання ефективності УІР педагогічного ВНЗ. Проведений аналіз процесу управління інноваційним розвитком вищого навчального педагогічного закладу дав змогу зробити висновок, що управлінський цикл реалізується за допомогою таких основних управлінських функцій: інформаційно-аналітична, мотиваційно-цільова, планова, організаційно-виконавча, координаційна та контрольно-аналітична, – але для реалізації концепції УІР необхідно будувати діяльність вищого навчального

педагогічного закладу. Такий їх склад і послідовність можуть забезпечити реалізацію мети управління.

Моделювання системи УІР педагогічного ВНЗ спирається на синергетичні засади практичної та дослідницької діяльності. В інтерпретації управлінської науки синергетичний підхід (див. п. 1.3) передбачає створення умов для самовдосконалення, саморозвитку системи.

Так, якщо зміни (нововведення) виходять за певні припустимі межі (запас міцності системи), то система руйнується, і на її місці виникає нова система з іншими властивостями (якщо утворення розсипається за незначних зусиль, воно не є системою). Модель та розроблена на її основі програма зміни системи стає відправною точкою організаційної детермінації, відповідно до якої відбуваються зміни, що визначають, які з флуктуацій системи приживуться й будуть підтриманими внутрішніми та зовнішніми процесами [4, с.158].

А. В. Євтодюк виділяє аспекти, за якими доцільно моделювати трансформацію існуючих освітніх систем, створюючи нові:

1. Атрактори – пріоритетні ідеї трансформації існуючих чи моделювання нових освітніх систем.
2. Шляхи трансформації існуючих і становлення нових атракторів освітніх систем.
3. Сутнісне наповнення освітніх систем.
4. Особливості професійно-педагогічного й науково-педагогічного забезпечення діяльності освітніх систем.
5. Взаємовплив та взаємозв'язки соціокультурного, екологічного довкілля та освітніх систем.
6. Очікувані результати моделювання [1, с. 18].

Моделювання системи УІР педагогічного ВНЗ III–IV рівня акредитації, що базується на синергетичних засадах, забезпечує прогнозування й формулювання цілей, які визначають перебіг процесу, а також ефективність управління цим процесом, що веде до якісних змін результату.

Висновки. Підсумовуючи все вищезазначене, можемо дійти висновку, що зазначені наукові підходи щодо моделювання УІР педагогічного ВНЗ III–IV рівня акредитації тісно пов'язані між собою. Моделювання системи УІР педагогічного ВНЗ на засадах синергетичного, системного, стратегічного та процесного підходів забезпечує побудову моделі системи УІР педагогічного ВНЗ III–IV рівня акредитації як цілісної прогностичної системи; її оцінювання та підготовку до масового використання; дозволяє зробити її гнучкою щодо часу, форм, місця впровадження, але водночас не спонтанною, а регламентованою, з урахуванням рівня розвитку теорії та практики УІР педагогічного ВНЗ, наявного досвіду управлінської діяльності. Розробка моделі системи УІР педагогічного ВНЗ актуалізує проблему взаємодії теорії та практики управління ВНЗ. Наявність моделі системи УІР педагогічного ВНЗ ще не зумовлює закономірну очікувану зміну цієї важливої складової діяльності ВНЗ, але створює ймовірну можливість для таких змін завдяки введенню механізмів самоорганізації.

Література:

1. Євтодюк А. В. Синергетичні засади моделювання освітніх систем : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук : спец. 09.00.03. «Соціальна філософія та історія філософії» / А.В. Євтодюк – К., 2002. – 24 с.
2. Кларин В. М. Инновационные модели обучения в зарубежных педагогических поисках / В. М. Кларин. – М. : Арена, 1994. – 222 с.
3. Салмина Н. Г. Знак и символ в обучении / Н. Г. Салмина. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1988. – 275 с.
4. Технології експертизи управління освітнім процесом у загальноосвітньому закладі: наук.-метод. посібник / А. М. Єрмола, Л. Г. Москалець, О. Р. Суджик, О. М. Василенко. – Харків : Пошук, 2000. – 260 с.
5. Харківська А. А. Теоретичні і методичні засади управління інноваційним розвитком вищого навчального педагогічного закладу: дис. ...

док. пед. наук.: 13.00.06 – теорія та методика управління освітою / Алла Анатоліївна Харківська. – Луганськ, 2012. – 596 с.

6. Харківська А. А. Формування єдиного педагогічного простору інноваційних навчальних закладів / А. А. Харківська // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія № 13. Проблеми трудової та професійної підготовки: зб. наук. праць. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. – Випуск 11. – С. 145 – 156

7. Щедровицкий Г. П. Система педагогических исследований (Методологический аспект) / Г. П. Щедровицкий // Педагогика и логика. – М. : Касталь, 1993. – С. 3 – 9.

8. Якунин В. А. Педагогическая психология: уч. пособ. / В. А. Якунин. СПб. : Изд-во Михайлова В. А., 2000. – 349 с.